

Uit de klas 5 : Focus op lezen I

'Uit de klas' was de afgelopen jaren een vaste rubriek in LOWANieuws.

Hij is geschreven op basis van observaties in de praktijk.

Auteurs: Fouke Jansen en Marijke Huizinga

Opdracht: begripsvragen maken bij een leestekst

De leerlingen in een ISK-klas zijn pas een aantal weken geleden begonnen op school. Sommigen zijn al wel langer in Nederland maar een groot aantal is er nog maar net. Het is opvallend hoeveel ze toch al kunnen zeggen en begrijpen in het Nederlands.

De les begint met een dictee met woorden van de vorige les. Daarna werken de leerlingen in eigen tempo met *Beter lezen*¹. Ze lezen de tekst en beantwoorden vragen over de tekst: begripsvragen en vragen naar de betekenis van woorden. Sommige leerlingen zijn lekker aan het werk. Anderen lijken niet te weten wat ze moeten doen. Ze beginnen direct bij het beantwoorden van de vragen zonder naar de tekst te kijken. Bij meerkeuzevragen lijken ze willekeurig een antwoord aan te strepen. Bij open vragen gaan hun ogen naar de antwoorden in het boek van hun buurman of buurvrouw. De docent loopt langs en helpt leerlingen op weg. Ze legt woorden uit en wijst in de tekst aan waar het antwoord op de vraag staat.

Theorie

Lezen is een belangrijke vaardigheid voor de ISK-leerlingen. Als de leerlingen uitstromen naar het reguliere onderwijs, moeten ze hun studieboeken vlot kunnen lezen. Het is daarom dat deze vaardigheid hoog op de agenda staat.

In bovenstaand lesfragment is het de bedoeling dat de leerlingen de tekst precies lezen aan de hand van begripsvragen. De vragen richten de aandacht van de leerlingen op bepaalde woorden, zinsdelen of kenmerken van de tekst. Hun antwoorden geven de docent een beeld van wat ze van de tekst en/of de vragen begrijpen. Deze manier van lezen komt veelvuldig voor in het onderwijs. Maar eigenlijk zijn de leerlingen dan meer bezig met het vergroten van hun taalvaardigheid dan met het vergroten van hun leesvaardigheid.

Wat verstaan we dan onder leesvaardigheid? In het Handboek NT2² wordt lezen vergeleken met het in elkaar zetten van een bouwpakket. De tekst is het bouwpakket en de lezer moet er een samenhangend geheel van maken. Wat betekent dat concreet?

Ten eerste moet de lezer de letters en de woorden herkennen (het zogenaamde 'technisch lezen') en ten tweede moet hij begrip aan de woorden kunnen toekennen (begrijpend lezen). Hij moet daarvoor van voldoende woorden de betekenis kennen. Als hij een tekst wil begrijpen, moet hij

¹ *Beter lezen*, Marilene Gathier en Dorine de Kruyf, Coutinho, Bussum 2011

² *Handboek Nederlands als tweede taal in het volwassenenonderwijs*, Bossers, B., F. Kuiken, A. Vermeer (red.), Coutinho Bussum 2010

kunnen zien hoe woorden, zinnen en alinea's in een tekst samenhangen., bijvoorbeeld door verwijswoorden. Om begrijpend te kunnen lezen moet je ook weten hoe je met een tekst moet omgaan. Dat betekent bijvoorbeeld dat je weet hoe je gebruik kunt maken van de 'buitenkant' van de tekst, van de plaatjes en van de kopjes van de tekst. Dat je het onderwerp van de tekst kunt bepalen. Dat je kunt zien hoe de tekst is opgebouwd in alinea's. Dat je de mening van een schrijver uit een tekst kunt halen. Dat je uit een tekst kunt halen wat belangrijk is en wat niet. Dat soms iets niet wordt gezegd, omdat het bekend wordt verondersteld. Dat je 'tussen de regels door' kunt lezen. Dat je weet waarnaar verwijswoorden als 'daar', 'hij' in een tekst naar verwijzen. Dat je ziet hoe de volgorde van de gebeurtenissen wordt aangegeven door woordjes als 'eerst, dan, vervolgens'. Dat je weet wat je kunt doen als je een woord niet begrijpt. Dat zijn allemaal dingen die iemand moet leren om een goede lezer te worden. Daarvoor heb je ook voldoende achtergrondkennis en kennis van het onderwerp nodig. Dat maakt lezen voor een NT2-leerder nog lastiger.

Neem bijvoorbeeld het volgende fragment uit *Beter Lezen*, dat zonder kennis van internetdaten moeilijk te begrijpen is:

*Simon krijgt een mailtje
Simon wacht.
Hij wacht op een mailtje.
Simon wacht al een week.
Hij doet zijn computer aan. Er is mail.
Een mailtje van de vrouw van de site.
Het is een heel leuk mailtje.
De vrouw heet Rian.
Ze wil met Simon in een restaurant gaan eten.
Haar telefoonnummer staat in de mail.*

Hoe help je nu leerlingen goede lezers te worden?

Allereerst moeten ze technisch voldoende kunnen lezen en over een basistaalvaardigheid beschikken. Tot niveau A1 is de lezer vooral bezig met taal.

Daarna is het belangrijk om te oefenen met verschillende **manieren van lezen**:

- Oriënterend lezen. De tekst bekijken: de titel, de illustraties, de opmaak, de kopjes, de schrijver. Wat weet je al over een tekst zonder hem gelezen te hebben; Wat kun je van de tekst verwachten?
- Scannend lezen. Bij scannend lezen lees je de tekst niet helemaal maar zoek je naar specifieke informatie zoals een adres, een datum, een prijs etc.
- Skimmend of globaal lezen. Bij skimmend lezen, lees je de tekst helemaal maar niet heel precies. Dingen die je niet belangrijk vindt, sla je over en je let niet op alle details. Je leest bijvoorbeeld het verslag van een voetbalwedstrijd om ongeveer te weten hoe de wedstrijd verliep.
- Studerend lezen. Als je precies wilt weten wat er in een tekst staat, bijvoorbeeld omdat je er een proefwerk over hebt, dan lees je studerend. Je zorgt dat je alles begrijpt en je probeert de gedachtegang van de schrijver te volgen. Je markeert bijvoorbeeld belangrijke zinnen en zoekt onbekende woorden op. Denk aan de teksten in de geschiedenis of aardrijkskunde boeken van de havo. Meestal heb je voor studerend lezen een hoger taalniveau nodig.

Ook belangrijk is het om leerlingen te leren **leesstrategieën** in te zetten: het kiezen van de beste manier om met de tekst om te gaan; wat te doen als je woorden of tekstdelen niet begrijpt; gebruikmaken van woorden die de relaties binnen de tekst aangeven zoals bovendien, daarom, bijvoorbeeld; regelmatig controleren of je de tekst nog begrijpt; de informatie in de tekst vergelijken met wat je al weet van het onderwerp.

Hebben lees oefeningen zoals in bovenstaand lesfragment dan geen zin? Natuurlijk wel. Dat soort oefeningen is heel belangrijk voor het vergroten van de taalvaardigheid. Tot niveau A1 is de lezer vooral bezig met taal. Maar daarna moet er ook aan leesvaardigheid gewerkt worden.

Ben je in je eigen taal een goede lezer, dan word je dat, als je maar genoeg woorden kent, ook in een tweede taal. Maar ben je in je eigen taal een zwakke lezer, dan ben je dat ook in een andere taal. Dan moet je nog aparte training krijgen om een goede lezer te worden.

Zwakke lezers zijn erbij gebaat om veel te oefenen met de verschillende manieren van lezen en leesstrategieën. Gebruik daarvoor niet te moeilijke teksten. Als er te veel onbekende woorden in staan, ligt de aandacht op taal en niet op lezen. Voor goede lezers is oefenen met het beantwoorden van vragen bij teksten in principe niet meer nodig. Zij kunnen beter veel en veel verschillende teksten lezen om een leesroutine op te bouwen en veel nieuwe taal te leren.

Lessuggesties

- 1 Laat leerlingen veel lezen. Laat ze zelf teksten kiezen die ze interessant of grappig vinden. Laat ze ook teksten lezen zonder vragen erbij. Bespreek daarna eventueel wat ze gelezen hebben. Dat hoeft niet per se over het begrip van de tekst te gaan; het kunnen ook vragen zijn als: wat het een spannend verhaal?; wat vond je interessant?
- 2 Gebruik voor het lezen geen teksten met meer dan 10% onbekende woorden.
- 3 Je kunt voor het lezen ook geschikte teksten gebruiken uit de bodymethode uit vorige lessen. Dan weet je zeker dat de meeste woorden bekend zijn.
- 4 Zwakke lezers kunnen hun leesvaardigheid ook trainen door boeken in hun eigen taal te lezen (als die voorhanden zijn). Kijk bijvoorbeeld eens welke Nederlandse kinder- en jeugdboeken vertaald zijn.

- 5 Oefen met de verschillende manieren van lezen en ook met leesstrategieën.. In taalmethodes is meestal wel oefenmateriaal te vinden.
- 4 Raadpleeg de site van Uitgeverij Eenvoudig Communiceren:
www.eenvoudigcommuniceren.nl. Daar zijn eenvoudige leesboekjes te vinden voor alle doelgroepen en leeftijden.
- 5 Bespreek eens met je leerlingen of ze in hun moedertaal lezen of gelezen hebben.

Reflectievragen

- 1 Observeer leerlingen terwijl ze aan het lezen zijn. Waaraan zie je of leerlingen goede of zwakke lezers zijn?
- 2 Waarop ligt in jouw lessen leesvaardigheid de meeste nadruk?

© Copyright Fouke Jansen en Marijke Huizinga

Contactgegevens VO

Hariëtte Boerboom

✉ h.boerboom@lowan.nl

☎ +31 (0)6 25 02 24 00